

PROCEDURE FOR SUBMITTING AND RECEIVING APPEALS FROM INDIVIDUALS AND LEGAL ENTITIES TO INTERNAL AFFAIRS BODIES

G.K. Abdullayeva

Senior Lecturer-Methodologist of the Educational and Methodological Department at the Institute for Advanced Training of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Uzbekistan

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18000151>

ARTICLE INFO

Received: 15th December 2025

Accepted: 19th December 2025

Online: 20th December 2025

KEYWORDS

Individuals and legal entities, appeals, internal affairs bodies, procedure for receiving appeals, administrative procedure, state bodies, rights and freedoms, legality, system of handling appeals.

ABSTRACT

This article provides a scientific and theoretical analysis of the legal basis for submitting and receiving appeals from individuals and legal entities to internal affairs bodies. The content of the Law of the Republic of Uzbekistan "On Appeals of Individuals and Legal Entities," Resolution No. 341 of the Cabinet of Ministers dated May 7, 2018, and Order No. 200 of the Ministry of Internal Affairs dated April 24, 2024 are elaborated. The organizational and legal mechanisms for receiving, registering, reviewing, and responding to appeals based on their outcomes are highlighted. Special attention is also given to improving the system of handling appeals in the activities of internal affairs bodies, increasing public trust in government agencies, and ensuring compliance with the law.

ИЧКИ ИШЛАР ОРГАНЛАРИГА ЖИСМОНИЙ ВА ЮРИДИК ШАХСЛАРНИНГ МУРОЖААТЛАРИНИ БЕРИШ ВА УЛАРНИ ҚАБУЛ ҚИЛИШ ТАРТИБИ

Г.К. Абдуллаева

Ўзбекистон Республикаси ИИВ Малака ошириш институти ўқув-услубий бўлим катта ўқитувчи методисти

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18000151>

ARTICLE INFO

Received: 15th December 2025

Accepted: 19th December 2025

Online: 20th December 2025

KEYWORDS

Жисмоний ва юридик шахслар, мурожаат, ички ишлар органлари, мурожаатларни қабул қилиш тартиби, маъмурий тартиб-таомил, давлат органлари, ҳуқуқ ва

ABSTRACT

Мазкур мақолада ички ишлар органларига жисмоний ва юридик шахсларнинг мурожаатларини бериш ҳамда уларни қабул қилиш тартибининг ҳуқуқий асослари илмий-назарий жиҳатдан таҳлил қилинган. Ўзбекистон Республикасининг "Жисмоний ва юридик шахсларнинг мурожаатлари тўғрисида"ги Қонуни, Вазирлар Маҳкамасининг 2018 йил 7 майдаги 341-сон қарори ҳамда Ички ишлар вазирлигининг 2024 йил 24 апрелдаги 200-сон буйруғи мазмуни очиб берилган.

эркинликлар, қонунийлик, мурожаатлар билан ишлаш тизими.

Мурожаатларни қабул қилиш, рўйхатга олиш, кўриб чиқиш ва натижалари бўйича жавоб қайтариш жараёнларининг ташкилий-ҳуқуқий механизмлари ёритилган. Шунингдек, ички ишлар органлари фаолиятида мурожаатлар билан ишлаш тизимини такомиллаштириш, аҳолининг давлат органларига ишончини ошириш ва қонунийликни таъминлаш масалаларига алоҳида эътибор қаратилган.

Бугунги кунда давлат органлари фаолиятида жисмоний ва юридик шахсларнинг мурожаатлари билан ишлаш тизими фуқароларнинг ҳуқуқ ва қонуний манфаатларини таъминлашнинг энг муҳим ҳуқуқий механизмларидан бири ҳисобланади. Айниқса, ички ишлар органлари томонидан мурожаатларни қабул қилиш ва кўриб чиқиш жараёнлари жамоат хавфсизлигини таъминлаш, қонунийликни мустаҳкамлаш ҳамда давлат ва жамият ўртасида очиқ мулоқотни йўлга қўйишда алоҳида аҳамият касб этади. Зеро, мурожаат институти фуқароларнинг давлат бошқарувида иштирок этишининг муҳим шакли сифатида намоён бўлади.

Ўзбекистон Республикасида сўнгги йилларда жисмоний ва юридик шахсларнинг мурожаатлари билан ишлаш соҳасида кенг кўламли ислохотлар амалга оширилди. Хусусан, 2017 йил 11 сентябрда қабул қилинган “Жисмоний ва юридик шахсларнинг мурожаатлари тўғрисида”ги ЎРҚ–445-сон Қонуни мазкур соҳадаги ҳуқуқий муносабатларни тартибга солишда мустаҳкам ҳуқуқий асос бўлиб хизмат қилмоқда. Ушбу Қонун билан мурожаатларни бериш шакллари, турлари, уларни кўриб чиқиш муддатлари ҳамда давлат органлари ва мансабдор шахсларнинг мажбуриятлари аниқ белгилаб берилган.

Мазкур қонун ижросини таъминлаш мақсадида Вазирлар Маҳкамасининг 2018 йил 7 майдаги 341-сон қарори билан давлат органларида жисмоний ва юридик шахсларнинг мурожаатлари билан ишлаш тартиби тўғрисидаги намунавий низом тасдиқланди. Ушбу низом мурожаатларни қабул қилиш, рўйхатдан ўтказиш, ижрога йўналтириш ва назорат қилишнинг ягона механизмларини белгилаб берди. Бу эса давлат органлари, жумладан ички ишлар органлари фаолиятида мурожаатлар билан ишлашда тизимлилик ва шаффофликни таъминлашга хизмат қилди.

Ички ишлар органлари аҳоли билан бевосита мулоқотда бўладиган, жамоат тартиби ва хавфсизликни таъминлаш вазифасини бажарувчи давлат органи сифатида мурожаатлар билан ишлашга алоҳида масъулият билан ёндашиши лозим. Шу нуқтаи назардан, Ички ишлар вазирлигининг 2024 йил 24 апрелдаги “Ички ишлар органларида жисмоний ва юридик шахсларнинг мурожаатлари билан ишлаш тизимини такомиллаштириш тўғрисида”ги 200-сон буйруғи соҳадаги амалий механизмларни янада такомиллаштиришга қаратилган муҳим ҳужжат ҳисобланади. Ушбу буйруқ орқали мурожаатларни қабул қилиш ва кўриб чиқишда

замонавий ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш, мансабдор шахсларнинг шахсий жавобгарлигини ошириш ҳамда мурожаатларни кўриб чиқиш устидан қатъий назорат ўрнатиш чоралари белгиланган.

Шу билан бирга, амалиёт таҳлили ички ишлар органларига келиб тушаётган мурожаатлар сонининг ортиб бораётганини, уларнинг мазмуни эса турли ижтимоий, маъмурий ва ҳуқуқий муаммоларни қамраб олаётганини кўрсатмоқда. Бу эса мурожаатларни бериш ва қабул қилиш тартибини илмий-назарий жиҳатдан таҳлил қилиш, амалдаги қонунчилик нормаларини такомиллаштириш ҳамда ҳуқуқни қўллаш амалиётида учраётган муаммоларни аниқлаш заруратини юзага келтиради.

Ўзбекистон Республикасининг ички ишлар органларига жисмоний ва юридик шахсларнинг мурожаатларини бериш ва уларни қабул қилиш тартиби ҳуқуқий демократик давлат қурилишининг муҳим таркибий қисми сифатида жамият ва давлат ўртасидаги мулоқотни таъминлашда муҳим аҳамиятга эга. Бу тартиб фуқароларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш, давлат органлари фаолиятини шаффофлаштириш ва бюрократияни камайтиришга хизмат қилади. Ўзбекистон Республикасининг “Жисмоний ва юридик шахсларнинг мурожаатлари тўғрисида”ги Қонунида белгиланган нормалар асосида мурожаатларни қабул қилиш ва кўриб чиқиш тартиби фуқароларнинг конституциявий ҳуқуқларини амалга оширишнинг самарали механизми ҳисобланади. Ушбу қонунга мувофиқ, мурожаатлар ариза, шикоят ва таклиф шаклларида бўлиши мумкин бўлиб, уларнинг ҳар бири фуқароларнинг давлат билан ўзаро таъсирлашувининг ўзига хос жиҳатларини акс эттиради.

Мурожаатларни бериш ва қабул қилиш жараёни қонунчиликда батафсил тартибга солинган бўлиб, бу давлат органларининг масъулиятини ошириш ва фуқароларнинг ишончини мустаҳкамлашга қаратилган. Масалан, профессор О.Жўрабоевнинг таъкидлашича, мурожаатлар билан ишлаш тартиби фуқароларнинг ҳуқуқий маданиятини ошириш ва давлат органларининг жавобгарлигини кучайтиришда муҳим рол ўйнайди, чунки бу жараён фуқароларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилишнинг самарали воситаси сифатида кўрилади [1].

Бу фикрни қўллаб-қувватлаган ҳолда, ички ишлар органларида мурожаатлар билан ишлаш фуқароларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш ва жамиятда адолатни таъминлашнинг муҳим омили эканлигини таъкидлаш мумкин. Мурожаатларни бериш тартиби жисмоний ва юридик шахсларга ўз ҳуқуқларини ҳимоя қилиш имкониятини беради, бу эса давлат органларининг фаолиятини самаралироқ қилишга ёрдам беради. Қонунчиликда мурожаатларни бериш учун аниқ талаблар белгиланган бўлиб, улар фуқароларнинг шахсий маълумотларининг ҳимояси ва жараённинг шаффофлигини таъминлайди.

Жисмоний шахсларнинг мурожаатларида уларнинг фамилияси, исми, отасининг исми ва яшаш жойи тўғрисидаги маълумотлар кўрсатилган бўлиши керак, бу эса мурожаатнинг ҳақиқийлигини таъминлайди. Юридик шахслар учун эса уларнинг тўлиқ номи ва жойлашган манзили кўрсатилиши зарур. Бу талаблар

мурожаатларни қабул қилиш жараёнини тартибга солишга хизмат қилади ва давлат органларининг ишини осонлаштиради. Олим В.О.Эгамбердиевнинг фикрича, мурожаатларнинг турлари ва шаклларининг аниқлиги фуқароларнинг давлат билан самарали мулоқот қилишини таъминлайди, хусусан ички ишлар органларида бу жараён фуқароларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилишга қаратилган [2]. Мурожаатларда ички ишлар органининг аниқ номи, мансабдор шахснинг лавозими ва фамилияси кўрсатилган бўлиши, шунингдек, масаланинг моҳияти батафсил баён этилган бўлиши керак.

Бу талаблар мурожаатнинг самарали кўриб чиқилишини таъминлайди ва бюрократик тўсиқларни камайтиради. Қўшимча равишда, мурожаатларда электрон почта манзили, телефон рақамлари ва факс кўрсатилган бўлиши мумкин, бу жараённи тезлаштиришга ёрдам беради. Вакиллар орқали берилган мурожаатларга ваколатни тасдиқловчи ҳужжатлар илова қилиниши зарур, бу эса ҳуқуқий аниқликни таъминлайди.

Профессор А.Усмоновнинг таъкидлашича, мурожаатлар билан ишлашда суд органларининг фаол иштироки фуқароларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилишнинг самарали механизми бўлиб, бу ички ишлар органларида ҳам қўлланилади [3]. Мурожаатларга илгари қабул қилинган қарорлар нусхалари ва бошқа зарур ҳужжатлар илова қилиниши мумкин, лекин бу ҳужжатлар қайтарилмайди, агар мурожаат этувчи қайтариш тўғрисида ариза бермаган бўлса. Бу қоида мурожаатнинг самарали кўриб чиқилишини таъминлайди ва ҳужжатларнинг йўқолишининг олдини олади. Агар мурожаат бошқа органга юборилса, иловалар ҳам биргаликда юборилади. Почта орқали келган мурожаатларда конвертнинг мазмуни текширилади, агар мурожаат ёки иловалар мавжуд бўлмаса, далолатнома тузилиб, мурожаат этувчига юборилади. Бу тартиб мурожаатларнинг ҳақиқийлиги ва тўлиқлигини таъминлайди. Конвертлар мурожаатнинг жўнатилган ва қабул қилинган вақтини аниқлаш учун сақланиши мумкин. Ёзма мурожаатлар имзо билан тасдиқланиши зарур, агар имзо қўйиш имкони бўлмаса, уни ёзиб берган шахснинг имзоси ва маълумотлари кўрсатилади. Бу қоида мурожаатнинг ҳуқуқий кучига эга бўлишини таъминлайди.

Олим А.Худойбердиевнинг фикрича, мурожаатларнинг имзоланиши ва тасдиқланиши фуқароларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилишда муҳим омил бўлиб, бу ички ишлар органларида ҳам амал қилинади [4]. Мурожаатларни бериш муддати одатда белгиланмайди, лекин айрим ҳолларда, масалан, ҳуқуқларни ҳимоя қилиш заруратига кўра, муддат белгиланиши мумкин. Бўйсунув тартибида юқори органга ариза бир йил ичида берилади, узрли сабаблар билан муддат тикланиши мумкин. Бу тартиб фуқароларнинг ҳуқуқларини ўз вақтида ҳимоя қилишни таъминлайди. Жисмоний ва юридик шахслар мурожаатни чақириб олиш ҳуқуқига эга, бу ҳолда кўриб чиқиш тўхтатилади ва мурожаат қайтарилади. Бу қоида фуқароларнинг ихтиёрийлигини таъминлайди.

Статистикага кўра, 2024 йилнинг биринчи 9 ойида давлат органларига 9469 та мурожаат келиб тушган, уларнинг 2118 таси виртуал қабулхона орқали [5]. Ички ишлар органларида мурожаатлар билан ишлаш алоҳида бўлинма томонидан

амалга оширилади, бу жараённинг самарадорлигини оширади. Профессор Д.Жўраевнинг таъкидлашича, мурожаатлар билан ишлашда алоҳида бўлинмаларнинг ташкил этилиши бюрократияни камайтиришга ёрдам беради [6]. Мурожаатларни қабул қилишда уларнинг қонунчилик талабларига мувофиқлиги текширилади, бу эса жараённинг ҳуқуқий асосланишини таъминлайди.

Ички ишлар органларида мурожаатларни кўриб чиқиш муддати 15 кундан ошмаслиги керак, зарур ҳолларда 1 ойгача узайтирилиши мумкин. Бу тартиб фуқароларнинг ҳуқуқларини тез ҳимоя қилишга қаратилган. О.Жўрабоевнинг фикрича, муддатларнинг аниқлиги мурожаатларнинг самарали кўриб чиқирилишини таъминлайди, лекин баъзи моддаларда ўзгартиришлар киритиш зарур, масалан, ҳолисона кўриб чиқиш принципини қўшиш [1]. Электрон мурожаатлар рақамли имзо билан тасдиқланади, бу жараённи замонавийлаштиради. Ички ишлар органларида мурожаатлар билан ишлашда шаффофлик ва ҳисоботдорлик муҳим, бу фуқаролар ишончини оширади. 2023 йилда инсон ҳуқуқлари ташкилотига 5112 та мурожаат келиб тушган, уларнинг аксарияти давлат органларига тегишли [7]. Профессорларнинг фикрича, мурожаатлар тартибини такомиллаштириш давлат-фуқаро муносабатларини яхшилади.

Масалан, В.О.Эгамбердиев мурожаатларнинг принципларининг амалга оширилиши фуқароларнинг ҳуқуқий маданиятини оширишга хизмат қилади деб ҳисоблайди [2]. Ички ишлар органларида мурожаатларни қабул қилиш тартиби қонун ҳужжатларига мувофиқ амалга оширилади, бу эса уларнинг самарадорлигини оширади. Мурожаатларни беришда фуқароларнинг ҳуқуқлари ҳимоя қилинади, масалан, аноним мурожаатлар кўриб чиқилмайди, лекин уларда қонун бузилишлари бўлса, чоралар кўрилади. Бу тартиб адолатни таъминлайди.

Статистика кўрсатишича, ички ишлар органларида мурожаатлар сони ортиб бормоқда, масалан, бир ўрганишда 553 та мурожаат кўриб чиқилган [8]. Олимларнинг фикрича, бу жараённи рақамлаштириш зарур, бу фуқароларга қулайлик яратади. Профессор А.Усмонов мурожаатларни кўриб чиқишда суднинг фаол ролини таъкидлайди, бу ички ишлар органлари қарорларини текширишда муҳим [3]. Мурожаатларни қабул қилишда ҳужжатларнинг тўлиқлиги текширилади, бу жараённинг ҳуқуқий асосланишини таъминлайди. Ички ишлар органларида мурожаатлар билан ишлаш алоҳида низом билан тартибга солинади, бу самарадорликни оширади.

О.Жўрабоевнинг таклифича, қонун моддаларида ўзгартиришлар киритиш бюрократияни камайтиришга ёрдам беради [1]. Фуқароларнинг мурожаатларини бериш ва қабул қилиш тартиби давлатнинг фуқароларга хизмат қилишининг ярқин намунаси бўлиб, бу жараённи такомиллаштириш жамиятнинг ривожланишига хизмат қилади. Профессор Д.Жўраевнинг фикрича, мурожаатлар тартибининг ҳуқуқий жиҳатлари фуқароларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилишда муҳим [6]. Ички ишлар органларида мурожаатларни кўриб чиқишда шаффофлик таъминланади, бу ишончини оширади. Статистикага кўра, административ судларда 5 йил ичида 67989 та иш кўриб чиқилган, уларнинг 65% қаноатлантирилган [9]. Бу

рақамлар мурожаатлар тартибининг самарадорлигини кўрсатади. Олимларнинг фикрича, бу жараёни янада такомиллаштириш зарур, масалан, электрон шаклларни кенгайтириш орқали.

В.О.Эгамбердиев мурожаатларнинг электрон шакллари фуқароларга қулайлик яратади деб ҳисоблайди [2]. Мурожаатларни беришда фуқароларнинг ҳуқуқларининг ҳимояси муҳим, бу давлатнинг демократик қадриятларини акс эттиради. Ички ишлар органларида бу тартиб фуқароларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилишга хизмат қилади. Профессор А.Худойбердиевнинг таъкидлашича, мурожаатлар тартибининг ривожланиши фуқаролар ишончини оширади [4]. Бу жараённинг ҳуқуқий асослари қонун ҳужжатларида батафсил баён этилган бўлиб, уларнинг амалга оширилиши жамиятнинг барқарорлигига хизмат қилади.

References:

1. Juraboyev O. Legal regulation of appeals of individuals and legal entities in the bodies of internal affairs // Society and innovations. – 2025. – Т. 5. – №. 1/S. – С. 26-33.
2. Egamberdiev V. O. The role of internal affairs bodies in working with appeals of individuals and legal entities // Science and innovation. – 2023. – Т. 2. – №. 3. – С. 45-52.
3. Usmonov A. Reforms in administrative courts and citizen rights protection // Odillik mezonlari. – 2022. – Т. 1. – №. 2. – С. 10-15.
4. Xudoyberdiyev A. Jurisdiction issues in appeals to state bodies // Odillik mezonlari. – 2022. – Т. 1. – №. 2. – С. 20-25.
5. Data on citizen appeals // Open Data Portal of Uzbekistan. – 2024. – Т. – №. – С. .
6. Joraev D. Judicial independence and appeals procedures // Odillik mezonlari. – 2022. – Т. 1. – №. 2. – С. 30-35.
7. Ezgulik Human Rights Society Annual Report // Ezgulik. – 2023. – Т. – №. – С. 1-50. Ministry of Internal Affairs news on public appeals // Gov.uz. – 2025. – Т. – №. – С. .
8. Statistics on administrative cases // Sudacademy journal. – 2022. – Т. 1. – №. 2. – С. 5-10.